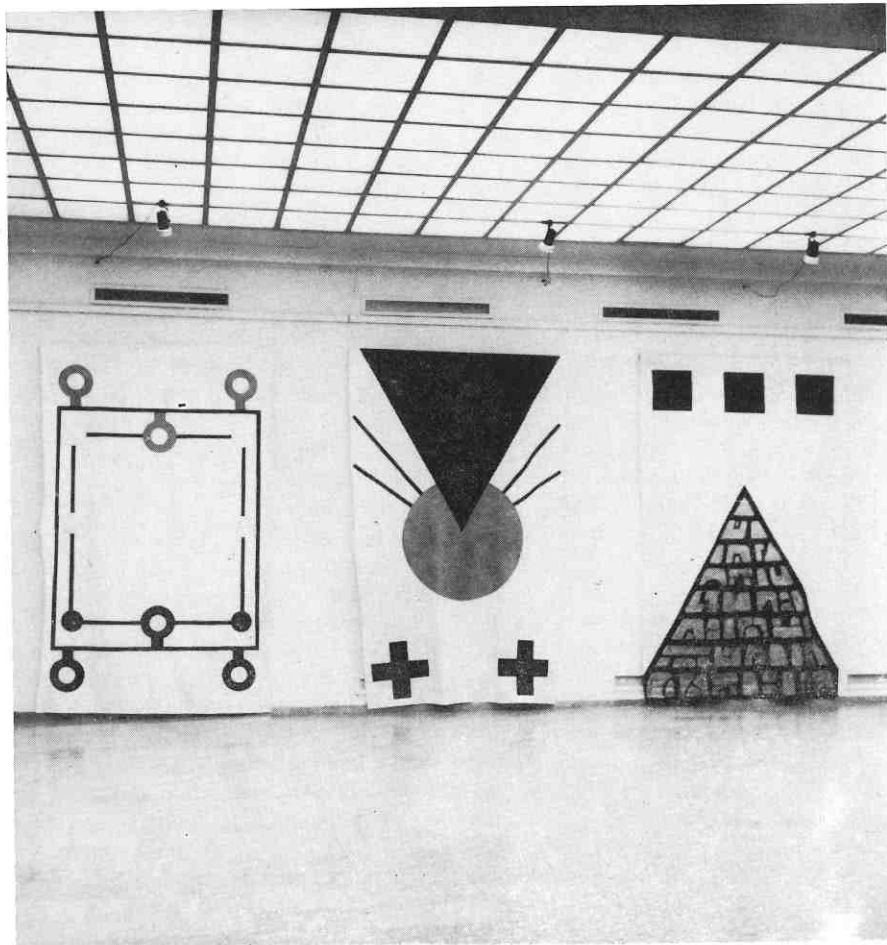

131

breda beban

izložba u salonu
muzeja
savremene
umetnosti
u beogradu

ješa denegri

Malo je tko kao Breda Beban u generaciji mladih umjetnika što su se javili odmah poslije osamdesete doživio u toku posljednjih godina toliku unutrašnju preobrazbu. Bila je — sjećamo se — u prvim redovima onih koji su otvorena srca prigrlili »novu sliku«, osjetila je to kao neko olakšanje, kao dobrodošlo opuštanje u radosti slikanja nakon napetih odnosa što su vladali u klimi prethodne nove umjetnosti sedamdesetih, i upravo njoj se duguje ona u prvi mah simpatična a kasnije sumnjama popraćena tvrdnja o umjetnosti ranih osamdesetih kao umjetnosti u znaku raspoloženja »velike veselice«. A same slike Brede Beban u tom trenutku bile su bliske (možda odviše bliske) osobinama američkog *Pattern Paintinga*: to su slike ve-

likih formata, bez okvira, veoma dekorativne, žive u boji, u trakama florealnih ili čistih ornamentalnih motiva što se poput uzorka (»mustre«) ponavljaju i povezuju. Jednom je prilikom zbog tih i takvih slika bila čak osumnjičena i za plagijat. A onda zatišje, povlačenje u sebe, preobrazba. Danas, kakvom se ukazuje poslije svoje beogradske izložbe, Breda Beban je umjetnik u posve izmijenjenom, posve drukčijem ruhu: čini se predstavnikom nekoga »novog spiritualizma« koji kao da zahvaća krug umjetnika aktivnih usred osamdesetih godina.

Oštrina nekih kritičkih primjedbi o nesamostalnosti njezinih slikarskih početaka mogla ju je pogoditi, no vjerojatnije je da je i sama tra-

žila razloge promjene. Već je bila uvelike u dilemama, ali i na tragu nekih rješenja, kad je kao sudionik kolonije Sopoćanska viđenja 1983. naišla na jedan davni i drevni, njoj možda dotle nedovoljno znani, ali dovoljno fascinantni svijet srednjovjekovnog slikarstva koji ju je nagnao na neko temeljno samopreispitivanje. Jedno joj je odmah bilo jasno: uzalud je slika ispunjena formama ostaje li prazna značenjem; ispuniti sliku značenjem, duhovnošću, smislom — to je poziv kojem se umjetnik (svaki i uvijek) mora pokušati odazvati. Po svome porijeklu, po svome umjetničkom odgoju i kulturi, Breda Beban nema ni najmanjeg razloga da postane neki novi »zografac«: ničeg ideološkog — to je sasvim sigurno — nema u tom nje-

zinu obraćanju srednjovjekovnoj umjetnosti. No postoje, vjerujemo u to, valjani razlozi zanosa suvremenog umjetnika svijetom slika i još prije svijetom duhovnih sadržaja drevnog Bizanta. Ponešto o tim slikama i njihovim sadržajima znamo iz povijesnoumjetničkih knjiga, no to nam ovdje mnogo ne pomaže: umjetnik na te slike i sadržaje ne reagira znanjem i stoga ni nama znanje o povodima umjetnikova rada nije od bitnije koristi. Ono što umjetnika (a potom i kritiku) obvezuje jest sâm njegov doživljaj i način na koji taj doživljaj postaje vidljivim i produktivnim; obvezuje, dakle, imaginacija, formulacija, jednom riječju djelo samog umjetnika.

U slučaju Brede Beban posrijedi je neka vrsta ambijentalnog slikarstva, dakle slikarstva koje nije samo zbroj pojedinačnih slika, nego slike u sastavu izložbe čine cikluse i ansamble, pletu tematsku i idejnu cjelinu. Na prostranim bijelim površinama što više poput nekih tajnih zastava ucrtani su različiti znaci, oblici s nosivošću simbola kojih smisao prepoznamo po konvenciji (krug, križ, zvijezda), ili u odgonetanje tog smisla tek treba da se upustimo. Boje (obojenosti) nema na tim platnima: na bijelom, forme su u crnom, srebrnom, zlatnom. Očito, cjelini izložbe želi se dati dojam nekoga sakralnog mjesta: dok je prepuštena ovoj umjetnici, galerija nije prostor u kojem se prikazuju slike, to je prostor koji se slikama želi pretvoriti u poprište nekog rituala. Zato, da bi se zamisao umjetnice doživjela i sagledala u cjelini, nije dovoljno samo pohoditi prostor izlaganja: valja prisustvovati zbivanjima, performansu, osobnom nastupu umjetnice. Tada je prostor

zatamnjen (točnije, osvijetljen svjetlošću voštanica), ispresijecan projekcijama slajdova, ispunjen zvucima srednjovjekovne duhovne glazbe. Izložba-zbivanje Brede Beban zapravo je svojevrsan više-medijski događaj.

Neke pouke umjetnosti sedamdesetih godina ostaju, dakle, u načinu rada Brede Beban sačuvane, i zahvaljujući tim poukama nije kod nje riječ o »povratku slikanju«. Ali može biti o težnji da se slika-slikanje, kao i zbivanje koje je s tim u vezi, sasvim udalji od tautologije česte u umjetnosti sedamdesetih godina, kako bi djelo govorilo o nekim mogućim, umjetnosti svojstvenim i dostupnim sadržajima. To su sadržaji koji se, dakako, ne mogu racionalno razložiti, ali da ti sadržaji u umjetnici i za umjetnicu postoje, da ih ona želi dalje prenijeti, govore i nazivi njezinih posljednjih dvaju ciklusa: *Uspavane zastave* i *Ikone nevidljivih stvari*. Zastave i ikone, jedne i druge, uvijek su predmeti posebnih uvažavanja: njihovo skrnavljenje najstrože je zabranjeno, a tko se na to unatoč zabranama odvaži, neka se čuva kazne i prokletstva. Novija djela Brede Beban kao da bi htjela biti poput nekih svetinja: za umjetnicu to su dragi ili dragocjeni predmeti, za one koji ih gledaju to su predmeti što u sebi posjeduju osobine prenosilaca nekih tajnih poruka. Eto još jednog individualnog primjera koji govori o tome da je umjetnost sredine osamdesetih sve više u znaku neke »nove spiritualnosti«: u vremenu kada ništa drugo više nije sveto, javlja li se jedna umjetnost namijenjena ne, dakako, svetim mjestima nego svojevrsnim svetkovinama umjetnosti?

pregelj prethodnik

izložba u galeriji
equrna u ljubljani

ješa denegri